מיתיבי אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבונו של עולם מפני מה קנסת מיתה על אדם הראשון אמר להם מצוה קלה צויתיו ועבר עליה א"ל והלא משה ואהרן שקיימו כל התורה כולה ומתו א"ל [1]מקרה אחד לצדיק ולרשע לטוב וגו' הוא דאמר כי האי תנא דתניא ר"ש בן אלעזר אומר אף משה ואהרן בחטאם מתו שנא' [2]יען לא האמנתם בי א)הא האמנתם בי עדיין לא הגיע זמנכם ליפטר מן העולם מיתיבי ב)ג)ארבעה מתו בעטיו של נחש ואלו הן בנימין בן יעקב ועמרם אבי משה וישי אבי דוד וכלאב בן דוד וכולהו גמרא לבר מישי אבי דוד דמפרש ביה קרא דכתיב [3]ואת עמשא שם אבשלום תחת יואב ד)(שר) הצבא ועמשא בן איש ושמו יתרא הישראלי אשר בא אל אביגיל בת נחש אחות צרויה אם יואב וכי בת נחש הואי והלא בת ישי הואי דכתיב [4]ואחיותיהן צרויה ואביגיל אלא בת מי שמת בעטיו של נחש מני אילימא תנא דמלאכי השרת והא איכא משה ואהרן אלא לאו ר"ש בן אלעזר היא וש"מ יש מיתה בלא חטא ויש יסורין בלא עון ותיובתא דרב אמי ה)תיובתא: א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן כל האומר ראובן חטא אינו אלא טועה שנאמר [5]ויהיו בני יעקב שנים עשר מלמד שכולן שקולים כאחת אלא מה אני מקיים [5]וישכב את בלהה פילגש אביו מלמד שבלבל מצעו של אביו ומעלה עליו הכתוב כאילו שכב עמה תניא ר"ש בן אלעזר אומר מוצל אותו צדיק מאותו עון ולא בא מעשה זה לידו אפשר עתיד זרעו לעמוד על הר עיבל ולומר [6]ארור שוכב עם אשת אביו ויבא חטא זה לידו אלא מה אני מקיים וישכב את בלהה פילגש אביו עלבון אמו תבע אמר אם אחות אמי היתה צרה לאמי שפחת אחות אמי תהא צרה לאמי עמד ובלבל את מצעה אחרים אומרים שתי מצעות בלבל אחת של שכינה ואחת של אביו והיינו דכתיב [7]אז חללת יצועי עלה ו)(אל תקרי יצועי אלא יצועיי) כתנאי פחז כמים אל תותר ר' אליעזר אומר פזתה חבתה זלתה ר' יהושע אומר פסעתה על דת חטאת זנית ר"ג אומר פיללתה חלתה זרחה תפלתך אמר ר"ג עדיין צריכין אנו למודעי ר' אלעזר המודעי אומר הפוך את התיבה ודורשה ז)זעזעתה הרתעתה פרחה חטא ממך רבא אמר ואמרי לה ר' ירמיה בר אבא זכרת עונשו של דבר חלית עצמך חולי גדול פירשת מלחטוא: ראובן בני עלי בני שמואל דוד ושלמה ויואש" סימן: ח)אמר ר' שמואל בר נחמני א"ר יונתן כל האומר בני עלי חטאו אינו אלא טועה שנאמר [8]ושם שני בני עלי (עם ארון ברית האלהים) חפני ופנחס כהנים לה' סבר לה כרב דאמר רב פנחס לא חטא מקיש חפני לפנחס מה פנחס לא חטא אף חפני לא חטא אלא מה אני מקיים [9]אשר ישכבון את הנשים מתוך ששהו את קיניהן שלא הלכו אצל בעליהן מעלה עליהן הכתוב כאילו שכבום גופא אמר רב פנחס לא חטא שנאמר ט)[10]ואחיה בן אחיטוב אחי אי כבוד בן פנחס בן עלי כהן ה' וגו' אפשר חטא בא לידו והכתוב מייחסו והלא כבר נאמר [11]יכרת ה' לאיש אשר יעשנה ער ועונה מאהלי יעקב ומגיש מנחה לה' צבאות י)אם ישראל הוא לא יהיה לו ער בחכמים ולא עונה בתלמידים ואם כהן הוא לא יהיה לו בן מגיש מנחה אלא לאו שמע מינה פנחס לא חטא אלא הא כתיב [9]אשר ישכבון כ)ישכבן כתיב והכתיב [12]אל בני כי לא טובה השמועה א"ר נחמן בר יצחק בני כתיב והכתיב מעבירים א"ר הונא בריה דרב יהושע מעבירם כתיב והכתיב [13]בני בליעל מתוך שהיה לו לפנחס למחות לחפני ולא מיחה מעלה עליו הכתוב כאילו חטא א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן כל האומר

בני

בעטיו של נחש. בעצתו של נחש שהשיא לחוה ולא בחטא אחר שלא חטאו. בעטיו כמו עטה וטעם (דניאל ב): **ואחיותיהם.** בנות ישי משתעי: **אלא לאו ר"ש בן אלעזר.** דאמר משה ואהרן בחטאם מתו ומודה בהני: **כל האומר ראובן חטא.** במעשה בלהה: **דכתיב.** בההוא קרא: **ויהיו בני יעקב וגו'.** להוציא מלבך שלא תחשדנו: **ויבא חטא זה לידו.** ויגזור הקב"ה שיהיו מן המקללים: **אחת של שכינה.** כך היה יעקב עושה בארבעה אהלי נשיו מעמיד מטה לשכינה ובאותו אהל שהוא רואה בו השכינה הוא בא ולן אותו הלילה: **חללת.** אותו שם שעלה על יצועי דהיינו שכינה מדלא כתיב יצועי עלית טעם אחר עד שלא נבנה אהל מועד היתה שכינה מצויה באהלי צדיקים: **פחז.** נוטריקון הוא: **פזתה.** לשון עמא פזיזא (לקמן דף פח.). פזתה מיהרת בעצמך וחטאת: **זלתה.** זלזלת: **פללת.** להנצל מן החטא: **חלתה.** ויחל משה (שמות לב): **זעזעת'.** יראת לחטוא לר' אליעזר ור' יהושע חטא ולרבן גמליאל ולמודעי בקש לחטוא ולא חטא: **חלית.** חולי גדול להתאפק לכבוש יצרך: **כל האומר בני עלי חטאו.** באשת איש אינו אלא טועה ומיהו בבזיון קדשים חטאו: **דאמר רב.** לקמן בשמעתין פנחס לא חטא ויליף לה מקרא ור' יונתן יליף לה לחפני מהאי קרא דמקיש חפני לפנחס: **ששהו את קיניהן.** שהיו מסרבין להקריב שום קרבן אלא בקושי כדכתיב (שמואל א ב) גם בטרם יקטירון את החלב וגו' וכשהיו זבות ויולדות באות ממקום אחר לשילה להקריב את קיניהן והן היו משהין מלהקריבם והנשים לא היו יכולין לסמוך עליהם שיקריבו והיו שוהות שם ולא היו חוזרות אצל בעליהן עד שראו קיניהן קרבין והיו טהורות לקדשים וליכנס לעזרה לפיכך מעלה עליהם כאילו שכבום שהיו מונעים אותן מפריה ורביה: **פנחס לא חטא.** באשת איש דאשר ישכבון את הנשים אינו אלא חפני לבדו: **ואחיה בן אחיטוב וגו' כהן ה'.** בשילה נושא אפוד. הרי שמייחסו לשבח ומזכיר עליו שם פנחס אבי אביו: **אפשר בא חטא לידו והכתוב מייחסו.** לשבח ואת בן בני מייחסו אחריו והכתיב גבי עבירה דטופסים יכרת ה' לאיש וגו' והאי קרא בבא על הנכרית ועל הזונה משתעי כדדרשינן ליה באלו הן הנשרפין [פב.] דכתיב לעיל מיניה כי חלל יהודה קדש ה' אשר אהב ובעל בת אל נכר ודרשינן כי חלל יהודה קדש זו זונה וכן הוא אומר לא תהיה קדשה וגו' כ): **ער.** חריף להבין ולהורות בין החכמים כדאמרי' בעירובין (דף נג:) אהרנית ערנית: **ואם כהן הוא כו'.** וכאן מייחס כהן מגיש מנחה אחר פנחס: **והכתיב אל בני כי לא טובה השמועה אשר אנכי שומע מעבירים עם ה'.** אביהם היה מוכיחם: **והא כתיב מעבירים אמר ל)רב הונא בריה דרב יהושע מעבירם כתיב.** קשה בעיני שם המקום הנזכר כאן כי אומר אני שטעות גדול הוא ול"נ לה להא מילתא שהרי בספרים מוגהים כתיב מעבירים וגם במסורה הגדולה במקום שמנויין שם כל התיבות דלא כתיב בהן יו"ד וקורין ולא נמנה זה והם מנויין ע"פ החשבון. וזו אינה קשיא דהאי מעבירים לאו לשון עבירה הוא אלא לשון ויעבירו קול במחנה (שמות לו) והכי קאמר להו לא טובה השמועה אשר אנכי שומע את עם ה' מעבירים ומכריזין וקובלים עליכם והאי מעבירים לשון רבים הוא ואעם ה' קאי ולאו אבני עלי שהרי הם היו עוברים ולא היו מעבירים את אחרים:

בני

ארבעה מתו בעטיו של נחש. והא דכתיב (קהלת ז) כי אדם אין צדיק בארץ וגו' ברוב בני אדם קאמר: **וש"מ** יש מיתה בלא חטא ויש יסורים בלא עון. ואע"ג דבמאי דקאמר אין יסורין בלא עון לא איתותב: **כל** האומר בני עלי חטאו אינו אלא טועה. פירוש במאי דכתיב אשר ישכבון לא חטאו אלא מבזים קדשים היו כדכתיב (שמואל א ב) בטרם יקטירון החלב וגו': **מעבירם** כתיב. הש"ס שלנו חולק על ספרים שלנו שכתוב בהם מ)(מעבירים) וכן מצינו בירושלמי בשמשון והוא שפט את ישראל ארבעים שנה מלמד שהיו פלשתים יראים ממנו כ' שנה אחר מותו כמו בחייו * ובכל ספרים שלנו כתיב כ' שנה (שופטים טז): **מתוך** שהיה לו לפנחס למחות. ופליג אר' יונתן דאמר שניהם לא חטאו:

שהיה

מסורת הש"ס

א) [יומא פז.], ב) ב"ב יז., ג) [נ"ל עלבון], ד) רש"ל מ"ז ועי' רש"י, ה) לשון רמת, ו) נ"ל ויאמינו, ז) יומא ט., ח) סנהדרין פב., ט) [עי' תוספות סנהדרין ד. ד"ה ורבנן], י) [נ"ל כמו ויחל משה], כ) [דברים כג], ל) מהרש"א גורס רבה, מ) [נ"ל מעברים].

◆

תורה אור השלם

1 הכל כאשר לכל מקרה אחד לצדיק ולרשע לטוב ולטהור ולטמא ולזבח ולאשר איננו זבח כטוב כחטא הנשבע כאשר שבועה ירא: קהלת ט ב

2 ויאמר יי אל משה ואל אהרן יען לא האמנתם בי להקדישני לעיני בני ישראל לכן לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ אשר נתתי להם: במדבר כ יב

3 ואת עמשא שם אבשלם תחת יואב על הצבא ועמשא בן איש ושמו יתרא הישראלי אשר בא אל אביגל בת נחש אחות צרויה אם יואב: שמואל ב יז כה

4 ואחיותיהם צרויה ואביגיל ובני צרויה אבשי ויואב ועשהאל שלשה: דברי הימים א ב טז

5 ויהי בשכן ישראל בארץ ההוא וילך ראובן וישכב את בלהה פילגש אביו וישמע ישראל ויהיו בני יעקב שנים עשר: בראשית לה כב

6 ארור שכב עם אשת אביו כי גלה כנף אביו ואמר כל העם אמן: דברים כז כ

7 פחז כמים אל תותר כי עלית משכבי אביך אז חללת יצועי עלה: בראשית מט ד

8 ועלה האיש ההוא מעירו מימים ימימה להשתחות ולזבח ליי צבאות בשלה ושם שני בני עלי חפני ופנחס כהנים ליי: שמואל א א ג

9 ועלי זקן מאד ושמע את כל אשר יעשון בניו לכל ישראל ואת אשר ישכבון את הנשים הצבאות פתח אהל מועד: שמואל א ב כב

10 ואחיה בן אחטוב אחי איכבוד בן פינחס בן עלי כהן יי בשלו נשא אפוד והעם לא ידע כי הלך יונתן: שמואל א יד ג

11 יכרת יי לאיש אשר יעשנה ער וענה מאהלי יעקב ומגיש מנחה ליי צבאות: מלאכי ב יב

12 אל בני כי לוא טובה השמעה אשר אנכי שמע מעברים עם יי: שמואל א ב כד

13 ובני עלי בני בליעל לא ידעו את יי: שמואל א ב יב

◆

רבינו חננאל

ד' מתו בעטיו של נחש. כבר פירשנוהו.

◆

מוסף רש"י

ארבעה מתו בעטיו של נחש. בעצתו של נחש, כלומר לא היו ראוין למות אלא שגזרה גזרת מיתה על כל תולדותיו של אדם הראשון בעצתו של נחש. בעטיו. ברגוש של עצתו, כדכתיב (דניאל ו) התייעטו כל סרי יקן (שם כ) התיב עטה וטעם (ב"ב יז.). עלבון אמר תבע. שכשמתה רחל נטל יעקב מטתו שהיתה נתונה תדיר באהל רחל ולא בשאר אהלים ונתנה באהל בלהה, בא ראובן ותבע עלבון אמו (בראשית לה כב). מתוך ששהו את קיניהן. שהיו מכילות כמלאות ימי לידתן ליטהר לאכול בקדשים, והם היו בעלי גיאות יהיו מתרפלין בהקרבתן והנשים ממתינות שם עד שיקריבום ומשתהות מלחזור למקומן אצל בעליהן ומבטלין את הנשים מפריה ורביה (יומא ט.).

גליון הש"ס

גמ' ד' מתו בעטיו של נחש בר'. בזוה"ק פ' בראשית ועל דא יהושע לא מת אלא בעטיו דנחש וכו' ובזוה"ק פ' בראשית בפסוק ויקח ה' אלהים דאיתמר כגון ההוא עטיא דנחש עמרם לוי בנימין ואית דאמרי אף ישי: שם תיובתא. עי' ברא"ם פ' ויצא ד"ה איתגלה ובפ' שופטים ד"ה רי"ג: תוס' ד"ה מעבירם כתיב וכו' ובכל ספרים שלנו. וכן מצינו בנדה דף לג ע"א תוס' ד"ה והנושא שכתבו דהמסורת שלנו חולק עם הש"ס. ובמגילה דף כב ע"א כתבו תוס' דויחל הוא ב' פסוקים פתוח למרפשה שלפניו וכן ויקרעתם ובס"ת שלנו ויחל הוא ד' פסוקים מהפרשה וכן והקרעתם ג"פ וכמ"ש מהרש"א שם ובפסחים דף קיז ע"א בתוס' ד"ה שאומרים כתבו שלא יתכן שיהיה מזמור כ' פסוקים ואנו בספרים שלנו מזמור קיו הוא כ' פסוקים. ע' מהרש"א שם ע"א ובסנהדרין דף ד ע"א פירש"י שם דבכבשה דיחיד כתיב קרנות מלא ובס"ת שלנו כתיב חסר. ובדף ד ע"ב כ' רש"י דבפרשה והיה כי יביאך כתיב לטטפת חסר ובפ' והיה אם שמע כתיב מלא. ובס"ת שלנו גם בפ' והיה כי יביאך כתיב מלא. ובדף כ ע"א כתיב להכרית וקרי להכרו' ובספרים שלנו גם הכתיב לכברות. עוד שם דף קג ע"א. ויחתר לו ויעתר לו מיבעיא ליה. ובספרים שלנו כתיב ויעתר. וביבמ"ג דף ע ע"א הלא פרוש בשין ובספרים שלנו כתיב בסין. ועי' במ"א שם במהרש"א. ובקדושין דף ל ע"א. והתגלח חציין של פסוקי' ובתיקונים בפ' לו בפסוק והתגלח לו בו לינן בשם תלי התורה בפסוקים ובירושלמי שהביא תוס' בכתובות דף ז ע"ב דבמקהלת ברכו אלהים חסר. ובספרים שלנו כתיב מלא. ובפרש"י בחומש פ' תרומה ואת כל אשר אצוה הוא וי"ו יתירה ולפנינו כתיב את בלא ו'. עי' ברא"ם שם. ובמדרש רבה שיר השירים בפסוק אחזו לנו שועלים שעלים א"ר ברכיה קדמאה מלא תניינא חסר. ובמסורה אינו כן אלא תרוייהו חסר. ובברכות דף ז ע"ב כתי' לבלותו ובספרי' שלנו בד"ה א יז כתיב לבלתו. ובפסחים דף ג ע"א ו' לטהור. ובספרים שלנו כתיב טהר חסר ו'. ובנדרים דף לז ע"ב את דהוגד הוגד קרי ולא כתיב. ובספרים שלנו הוא קרי וכתיב כמ"ש הר"ן שם. ובפסוק אני ה' אלהיך אשר הולכתיך אומר בירושלמי פ"ה דסוטה דחסר י'. ובספרים שלפנינו הוא מלא יו"ד. ובמדרש ויקרא רבה פ' ט' ושם דקן. א"ר יצא ושם כתיב ובספרים שלנו כתיב בסין. ובפירש"י בחומש בראשית ב"ד הפילגשם חסר כתיב ובכל הספרים איתא מלא. ובמדרש בראשית רבה פרשה ע"ו ר"ל אמר הנותרת כתיב ובכל הספרים שלנו כתיב הנותרת. ובערכין דף לב ע"א בתוספות ד"ה אשר דרש"י כ' דכתיב וקרא ל"ה אשר לוא חומה והם כתבו דהכתיב אשר לו והקרי לא ובספרים שלנו הכתיב לא באל"ף והקרי לו כמ"ש התוי"ט שם: